

ועבדו לעולם - לעולמו של יובל?

The Beloved Wife of the Slave...

(1) שמות כא, א-ו

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִׂים לַפְּנֵיהֶם: כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עֲבָדֵי שָׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יָצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנֹם: אִם־בְּגָפוֹ יָבֵא בְּגָפוֹ יֵצֵא אִם־בְּעַל אִשָּׁה הוּא וַיֵּצֵאֵהָ אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ: אִם־אֲדָנָיו יִתְּךָ לְו אִשָּׁה וַיִּלְדֶּה־לוֹ בָּנִים אִו בָּנוֹת הָאִשָּׁה וַיִּלְדֶּיָה תִהְיֶה לְאֲדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְּגָפוֹ: וְאִם־אָמַר יֹאמֶר הָעֶבֶד אֶהְבֵּתִי אֶת־אֲדֹנִי וְאֶת־אִשְׁתִּי וְאֶת־בְּנֵי לֹא אֵצֵא חֻפְשִׁי: וְהִגִּישׁוּ אֲדֹנָיו אֶל־הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוּ אֶל־הַדֹּלֶת אִו אֶל־הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת־אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וְעִבְדוֹ לְעֹלָם:

(2) שמות כא, ז-יא

וְכִי־יִמְכַר אִישׁ אֶת־בֵּיתוֹ לְאִמָּה לֹא תֵצֵא כִצֵּאת הָעֲבָדִים: אִם־רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֹנֶיהָ אֲשֶׁר־לֹא לוֹ יַעֲדָה וְהִפְדָּה לְעַם נְכָרִי לֹא־יִמְשַׁל לַמְכָרָה בְּבִגְדוֹ־בָּהּ: וְאִם־לִבָּנוּ יֵיעָדְנָה כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ: אִם־אֲחֵרֶת יִקַּח־לוֹ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעַנְתָּהּ לֹא יִגָּע: וְאִם־שְׁלֹשׁ־אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָּהּ וַיֵּצֵאֵהָ חָנֹם אִין בְּסָף:

(3) ויקרא כה, לט-מו

וְכִי־יִמְוֹךְ אַחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַר־לְךָ לֹא־תַעֲבֹד בּוֹ עֲבַדְתָּ עֶבֶד: כְּשֹׂכִיר כְּתוּשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד־שְׁנַת הַיָּבֹל יַעֲבֹד עִמָּךְ: וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל־מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל־אֲחֵזת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: כִּי־עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד: לֹא־תִרְדֶּה בּוֹ בַּפֶּרֶךְ וַיִּרְאֵת מֵאֲלֵהֶיךָ:

(4) דברים טו, א-יא

מִקֵּץ שִׁבְע־שָׁנִים תַּעֲשֶׂה שְׁמִטָּה: וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה שְׁמוֹט בַּל־בַּעַל מִשָּׁה יָדוֹ אֲשֶׁר יִשֶׁה בְּרַעְיוֹ לֹא־יִגֹּשׁ אֶת־רַעְיוֹ וְאֶת־אֲחִיו כִּי־קָרָא שְׁמִטָּה לָּהּ: אֶת־הַנֶּכְמֵר תִּגְשׁ וְאֲשֶׁר לָךְ אֶת־אֲחִיךָ תִשְׁמַט יָדְךָ: אִפְסֵ כִי לֹא יִהְיֶה־בְךָ אֲבִיוֹן כִּי־בִרְכָךְ יִבְרַכְךָ ה' בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן־לְךָ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ: רַק אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמַע בְּקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמִּצְוֹת הַזֹּאת אֲשֶׁר אֲנֹכִי מִצְוֶה הַיּוֹם: כִּי־ה' אֱלֹהֶיךָ בִרְכָךְ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לְךָ וְהִעֲבַטְתָּ גוֹיִם רַבִּים וְאֵתֵה לֹא תַעֲבֹט וּמִשְׁלַת בְּגוֹיִם רַבִּים וּבְךָ לֹא יִמְשָׁלוּ: כִּי־יִהְיֶה בְךָ אֲבִיוֹן מֵאֲחַד אַחֶיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר־ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לֹא תֹאמְרוּ אֶת־לִבְּךָ וְלֹא תִקְפְּלֵן אֶת־יָדְךָ מֵאֲחֶיךָ הָאֲבִיוֹן: כִּי־פָתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לוֹ וְהִעֲבַטְתָּ תַעֲבִיטְנוּ דִי מַחֲסֹרוֹ אֲשֶׁר יִחְסַר לוֹ: הַשְּׁמֹר לְךָ פְּנֵי־יְהוָה דְּבַר עַם־לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת־הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרַעַה עֵינֶיךָ בְּאֶחָד הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְהָיָה בְךָ חָטָא: נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יִרַע לִבְּךָ בְּתִתֵּן לוֹ כִּי בְגַלְלוֹ הַדְּבַר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ: כִּי לֹא־יִחַדֵּל אֲבִיוֹן מִקְרֹב הָאָרֶץ עַל־פְּנֵי אֲנֹכִי מִצְוֶה לֵאמֹר פָּתַח תִּפְתַּח אֶת־יָדְךָ לְאֲחֶיךָ לַעֲנֵךְ וּלְאֲבִינֶךָ בְּאֶרֶץ:

(5) דברים טו, יב-יח

כִּי־יִמְכַר לְךָ אַחֶיךָ הָעֲבָדִי אִו הָעֲבָרִיָּה וְעִבְדְךָ שָׁשׁ שָׁנִים וּבְשִׁנָּה הַשְּׁבִיעִת תִּשְׁלַחְנוּ חֻפְשֵׁי מֵעִמָּךְ: וְכִי־תִשְׁלַחְנוּ חֻפְשֵׁי מֵעִמָּךְ לֹא תִשְׁלַחְנוּ רִיקָם: הַעֲנִיק תַעֲנִיק לוֹ מִצֵּאֲנֶךָ וּמִגִּרְנֶךָ וּמִיִּקְבְּךָ אֲשֶׁר בִּרְכָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ תִתֵּן־לוֹ: וְזָכַרְתָּ כִי עֶבֶד הָיִיתָ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְדֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־פְּנֵי אֲנֹכִי מִצְוֶה אֶת־הַדְּבַר הַזֶּה הַיּוֹם: וְהָיָה כִי־יֹאמֶר אֲלֶיךָ לֹא אֵצֵא מֵעִמָּךְ כִּי אֶהְבֵּךְ וְאֶת־בֵּיתְךָ כִּי־טוֹב לוֹ עִמָּךְ: וְלִקְחַת אֶת־הַמַּרְצֵעַ וְנִתְתָּהּ בְּאָזְנוֹ וּבִדְלֶת לְךָ עֶבֶד עוֹלָם וְאִן לְאִמְתְךָ תַעֲשֶׂהָ כִּן: לֹא־יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ בְּשִׁלְחַךְ אֶתוֹ חֻפְשֵׁי מֵעִמָּךְ כִּי מִשְׁנֵה שְׂכָר שְׂכִיר עֲבָדֵי שָׁשׁ שָׁנִים וּבִרְכָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה:

(6) מכילתא דרבי ישמעאל שמות כ"א:ב

כיתקנה עבד עברי – בנמכר בבית דין על גניבתו הכתוב מדבר, שיהא עובדו ועובד את הבן, או אינו מדבר אלא במוכר עצמו? כשהוא אומר: וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך, הרי מוכר עצמו אמור. הא מה תלמוד לומר כי תקנה עבד עברי? בנמכר בבית דין על גניבתו הכתוב מדבר, שיהא עובדו ועובד את הבן.

(7) מכילתא דרבי ישמעאל שמות כ"א:ו

ועבדו לעולם – עד היובל. שהיה בדין: ומה אם הכסף שיפה כחו וקונה הכל אינו קונה אלא שש, רציעה שאינה קונה אלא עבדים אינו דין שלא תקנה אלא שש? הא מה תלמוד לומר ועבדו לעולם – עד היובל. או ועבדו לעולם כשמועו? תלמוד לומר: ושבתם איש אל אחוזתו

(8) מכילתא דרבי ישמעאל שמות כ"א:ד

והוא יצא בגפו – מגיד שאינה צריכה ממנו גט. אין לי אלא אמה שאינה צריכה גט מן בן ישראל, בת ישראל שאינה צריכה גט מן העבד מנין? תלמוד לומר: מהם תקנו עבד ואמה – הקיש עבד לאמה ואמה לעבד: מה אמה אינה צריכה גט, אף בת ישראל אינה צריכה מן העבד גט.

(9) רשב"ם שמות כ"א:ב

ובשביעית – שביעית למכירתו, ולא שביעית לשמיטה.

(10) ר' יוסף בכור שור שמות כ"א:ב

ובשביעית – שאינו חורש וזורע וקוצר ובוצר, אינו צריך עבודה כל כך.

(11) רשב"ם שמות כ"א:ו

לעולם – לפי הפשט: כל ימי חייו, כמו שנאמר בשמואל: וישב שם עד עולם

(12) אבן עזרא פירוש ראשון שמות כ"א:ו

ועבדו לעולם – אמרו חכמינו: כי הוא עולמו של יובל. ובפרשת בהר סיני מפורש: עד שנת היובל [יעבד עמך]. וכן אם מת אדוניו יצא חפשי, כי הכתוב אמר: ועבדו. והנה מצאנו: וישב שם עד עולם, והיה זמן קצוב.

(13) שד"ל שמות כ"א:ו

ועבדו לעולם – כמשמעו, אלא שאח"כ נאמרה פרשת היובל, ופסלה במקצת מה שנאמר קודם לכן

(14) קידושין יד ע"ב

המוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש.
המוכר עצמו אינו נרצע מכרוהו בית דין נרצע
מוכר עצמו אין מעניקים לו מכרוהו בית דין מעניקים לו
המוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית מכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית.

רבי אלעזר אומר

זה וזה אינו נמכר אלא לשש

זה וזה נרצע

וזה וזה מעניקים לו

וזה וזה רבו מוסר לו שפחה כנענית

(15) רמב"ם עבדים ג' א"ב

מה בין מוכר עצמו למכרוהו בית דין?

- מוכר עצמו אינו נרצע ומכרוהו בית דין נרצע,
- מוכר עצמו אסור בשפחה כנענית ומכרוהו בית דין רבו מוסר לו שפחה כנענית,
- מוכר עצמו נמכר לגוי ומכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לישראל,
- שנאמר כי ימכר לך אחיך העברי וכו', אין בית דין מוכרין אותו אלא לך,
- מוכר עצמו נמכר לשש ויתר על שש, מכרוהו בית דין אינו נמכר אלא לשש,
- מוכר עצמו אין מעניקין לו, מכרוהו בית דין מעניקין לו: